

مردم حامیان و عاملان اصلی حفظ و غنای آیین‌ها و رسوم هستند

پیوند آیین‌هایی مثل یلدا با مذهب و اشاراتی به روایات و احادیث پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) مانند تأکید بر صلح‌رحم و احترام به بزرگ‌ترها، نوع دوستی و کمک به همسایگان به بالندگی آن کمک بیشتری می‌کند. ثبت و معرفی میراث فرهنگی هر کشور چه ملموس و ناملموس، باعث جلوگیری از فراموشی میراث فرهنگی و تمدنی آن کشور می‌گردد. هر کشور با ثبت مفاخر و مشاهیرش دنبال هویت‌سازی می‌رود تا تمدن جدیدی را برای خود بسازد، بنابراین باید از این میراث حمایت و با فرهنگ‌سازی این میراث، آنها را از هر گونه استحاله و انحراف دور کرد. علیرضا آیزدی، مدیر کل ثبت و حریم آثار و حفظ و احیای میراث معنوی و طبیعی وزارت میراث فرهنگی بر این اعتقاد است که مردم حامیان و محافظان اصلی میراث فرهنگی هستند و آنها نقش پررنگی در ماندگاری و ثبات این میراث دارند. به گفته وی، مردم در این سال‌ها ثابت کرده‌اند همت حمایت را دارند و این ما هستیم که باید با ثبت و نشر آثار، خوراکی اطلاعاتی این میراث را در اختیار آنها قرار دهیم تا خواسته دچار انحراف نشوند...

علی‌اصغر قزلباشلو | ایرنا

شبان میرشکریایی
مسئول تهیه و تدوین پرونده جهانی یلدا:

آفرین امامی
مدیر مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان:

دکتر محمد حسن طالبیان، عضو هیئت علمی
دانشگاه تهران و پیشکسوت حوزه میراث فرهنگی:

دکتر حجت‌الله ایوبی، دبیر کل سابق کمیسیون ملی یونسکو
و پژوهشگر میراث فرهنگی:

یلدا جشن بلندترین شب سال نیست
شکرگزاری برای آغاز
فزونی روشنایی است

پرهیز از تجملات
موجب حفظ زیبایی و اصالت
یلدا می‌شود

خانواده و روابط فAMILI
حکم ستون فقرات
یلدا را دارد

زایش نور و شادی
از دل تاریکی و سختی
هنر دیرینه مردم ایران است

شب چله را میز شوآف نکنیم!

چوبی جمع می‌شدند و به قصه‌های بزرگ‌ترها گوش می‌دادند. اصل شده است، در حالی که اصالت و فرهنگ ایرانی می‌گوید باید در لابه یلدا را در قالب همان سنت‌های دیرینه حفظ کنیم تا نسل به نسل به درستی منتقل شود. آیا سوسامان هست که با تغییر سنت‌ها به سمت شفاف و خارج کردن آن از حالت سنتی و دیرینه خود باعث نداشته باشند؟
به کودکان امروز یاد بدهیم یلدا از افسر و تجمل‌گرایی دور بود و تنها پنهان این شب چند دقیقه دورهمی بیشتر کنار اقوام به خصوص بزرگ‌ترهاست. آنها باید یاد بگیرند دورهمی نیاکان ما در اتاق‌های ساده کاغذی وزیر کرسی یا یک پرش هندوانه و کاسه گل سرخی آثار بود نه سالن سخت و سرامیکی و بی‌روح با چینی‌های فرانسوی اصل یلدا یک حال و هوای سنتی دارد که یک کرسی می‌خواهد و مجمع مسی بزرگ که داخل آن خوراکی‌های زمستانی به اندازه مزه چشان گذاشته می‌شود. یلدا باید جای را در استکان کبر باریک میل کرد و میوه و ادر شبقاق گل سرخی پوست گرفت و اناز را در پیاله سفالی نوش جان کرد، چه به رحمانه هر روز بیشتر از قبل پای تجملات را به دنیای سنتی وارد می‌کنیم و از اصالت دیرینه دور می‌شویم. فراموش نکنیم گرمای وجود خانواده‌ها در کنار یکدیگر است که شروع زمستان را گرم و یلدا را یلدا نگه می‌دارد.

«۴۰ روز» است و از اول دی شروع می‌شود و چله کوچک «۲۰ روز» است که از یازدهم تا آخر بهمن ادامه دارد و در برخی شهرهای ایران هم جا به جایی در تاریخ‌ها وجود داشت و چله وسط هم ما بین این دو بود.
در خراسان، شب یلدا را شب چله می‌گویند، اما قدیم ترها در روستاها «شب چراغ» هم خوانده می‌شد. اهالی در این شب چراغ به دست راهی خانه بزرگ‌ترها می‌شدند و این چنین راه‌ها و گذرمانظری از نقاط درخشان و در حال حرکت بود.

در بسیاری از شهرهای ایران رسم است که اگر دو نفر تازه از دواج کرده باشند، خانواده داماد برای خانواده عروس خوراکی‌های شب یلدایی می‌برد که به معنی شادی و برکت بین هر دو خانواده است. البته که نباید این مراسم در گیر تجملات شود و در حد دورهمی دو خانواده جدید و لذت شادی یک وصال کنار یکدیگر باشد.

آیین یلدا در سال‌های اخیر دستخوش تشریفات غیر ضروری و نمایشی شده است، در حالی که اصالت و فرهنگ ایرانی می‌گوید که باید در لابه‌لای زندگی کالایی و ماشینی در عصر مدرن‌نیتسه، ما اصالت و زیبایی یلدا را در قالب همان سنت‌های دیرینه حفظ کنیم تا نسل به نسل به درستی منتقل شود.

خودمانی

نیره ساری
شب چله است و می‌خواهیم از رسم و رسوم قدیمی ایرانی‌ها بنویسیم. شاید کمتر ملتی در جهان باشند که چند شبی خاص را همزمان در همه نقاط کشورشان حتی دورافتاده‌ترین روستاها جشن می‌گیرند. از قدیم، پهن کردن بساط کرسی در هوای سرد آخرین روز پاییز اصل ماجرا بوده، چله بدون کرسی نشینی معنی نداشت. همه عشق یلدا به گذاشتن سینی مسی قدیمی با آجیل و مخلفات و تخمه روی کرسی بود.

تخمه، شاهانه، انجیر خشک، نخود، گردو، بادام و سایر انواع شب چره تا خشک شده انواع میوه و خرید هندوانه شیرین و سرخ و میوه اناز و البته میوه «به» که همه در سینی‌های مسی چیده می‌شد. لوبی داغ و شیرینی مامان پز هم میهمان دیگر شب چله‌های ایرانی بود. در زمان‌های دورتر که آسایش فعلی کمتر و البته آرامش بیشتر بود، در بسیاری از شهرها و روستاهای کشور از اواخر تابستان مقدار زیادی هندوانه و خربزه در تور می‌گذاشتند و آن را از سقف آشپزخانه آویزان می‌کردند تا خراب نشود یا اینکه در کاه قرار می‌دادند. هندوانه مهم‌ترین خوراک شب چله مردم در تمام شهرهای ایران بود. جالب این است همین تلاش برای حفظ هندوانه سالم را اصفهانی‌ها برای انگور انجام می‌دادند. مردم این شهر و روستاهای اطراف اعتقاد داشتند باید به خاطر خواص و فواید انگور حتماً آن را بخورند. به همین خاطر در فصل انگور، مقداری از آن را در پارچه‌ای می‌پیچیدند و در زیر زمین خانه‌ها نگه می‌داشتند تا از بین نرود و شب چله در سفره شب چله قرار داده و آن را میل می‌کردند.

شب یلدا غذاهایی مثل سبزی‌پلو همراه با مرغ، اردک یا ماهی شکم خورند میوه «به» در شب یلدا دارند به این مضمون سیب سردی، اناز نامردی، «به» به دستم بده اگر مردی!

مازندرانی‌ها در شهرهای مختلف از سساری گرفته تا بابل و آمل در شب یلدا غذاهایی مثل سبزی‌پلو همراه با مرغ، اردک یا ماهی شکم خورند میوه «به» در شب یلدا دارند به این مضمون سیب سردی، اناز نامردی، «به» به دستم بده اگر مردی!

حافظ خوانی و شاهنامه‌خوانی، بازگویی قصص قرآنی و روایات بزرگان ادب و دین از اصلی‌ترین جنبه‌های یلدایی در شب‌نشینی خاتوارهای ایرانی باست. هنوز در بسیاری از خانواده‌های اصیل ارکانی و استان مرکزی بزرگ‌های فامیل به عنوان گنجینه‌ای از شنیدن قصه‌ها و مثل‌های محلی را با شور و حرارت خاص برای نسل‌های جدید تعریف می‌کنند که از جمله آن «من تویان به قصه «کر دغلی به کوه»، «تله گرگ»، «رزی علی»، «پیرزن نخ‌نور» و «کوسه ناقالی» و «شاه و دزد» اشاره کرد که هر کدام درس از زندگی‌ها را خود دارد. خوشا شیراز و وضع بی‌مثالش! انگار باید یک کسری از شهرهای ایران را با همین سنت‌های دیرینه شناخت که البته هنوز مردمان اصیل در حفظ سنت‌های قدیمی تلاش خود را می‌کنند. شیرازی‌های خوش زبان و مهمان‌نواز نیز جزو همین دسته هستند. کسانی که تقال به دیوان حضرت حافظ در شب یلدا را از مهم‌ترین مراسم‌ها می‌دانند. یزد و مرهمان مذهبی آن اهل ادعیه خوانی در شب یلدا هستند و بعد از خواندن دعا به سراغ ترانه‌هایی به دیوان حافظ می‌روند. یلدا در برخی شهرهای ایران در سه شب با نام‌های شب چله بزرگ، شب چله وسط و شب چله کوچک جشن گرفته می‌شد. چله بزرگ

یادداشت

آداب و رسوم جذاب فرزندان مان را جذب میراث ملی می‌کند

می‌گوید باید مهربان باشیم و ارتباط برقرار کنیم تا رابطه‌ها تقویت شود. یلدا می‌خواهد مانع چند پارهدشند جامعه شود و این مهم‌ترین پیام یلداست که کمتر درباره آن حرف می‌زنیم و در نشر پیام آن چندان موفق نبودیم. اساساً درباره میراث ناملموس کم کار کردیم. میراث ناملموس چون کمتر دیده می‌شود تولید محتوا نیز درباره آن کمتر انجام شده و تبلیغات نیز در این زمینه کم شده است. از سویی فناوری‌ها به سرعت در حال گسترش است و بالطبع در مسیر خود شاید با فرهنگ‌های بومی دچار تعارض شود، هم پس‌مان است که بتوانیم از پیشرفت فناوری در مسیر درست استفاده کنیم. باید بتوانیم بر اساس زمانه خودمان میراث ناملموس را حفظ کنیم. به عنوان مثال کمیون یلدای مهربانی برای کمک به نیازمندان و کودکان بی سرپرست داشته باشیم یا کمیون در خصوص پهن کردن سفره یلدا برای مشاغل بدون تعطیل مثل پاکابان یا انگهبان تادل آنان را شاد کنیم. کمیون عکس‌هایمان در شبکه‌های اجتماعی نیز در راستای اهداف بشردوستان یلدا باشد نه چشم و هم چشمی و تجمل‌گرایی. به نظر من میراث ناملموس از جمله یلدا به شدت نیازمند پژوهش است تا چالش‌های آن شناسایی و برای آن راه‌حلی اندیشیده شود.

نیاز داریم یلدا را با روابط جدیدی که نسل‌ها با هم دارند باز تعریف کنیم. شاید نوجوانان دهه ۸۰ و ۹۰ خیلی علاقه نداشته باشند حافظ بخوانند یا کنار کرسی با پدر و مادرش بنشینند، پس باید به نحوی برنام‌ریزی کنیم تا این مناسک برایش جذاب شود. باید برای ترمیم شکاف نسل‌ها برنامه‌ریزی کنیم و این موضوع نیازمند جذاب‌سازی آیین‌های قدیمی برای فرزندان و نسل‌های جدید است. برای کسی که یلدا را بیشتر از طریق شبکه‌های اجتماعی و فیلم‌ها شناخته است، انتظار داریم همه مراسم‌های یلدا را به خوبی بر گزار کند پس لازم است ضمن حفظ اصالت آیین‌ها نوعی به‌روزرسانی در آنها داشته باشیم تا نسل به نسل ادامه پیدا کند و منقطع نشود.

بسیاری از آیین‌های اجتماعی و انسانی دیرینه ما به خاطر ارزش و اهمیتی که داشته ثبت ملی شده است و برخی نیز مثل یلدا به عنوان میراث ناملموس ثبت جهانی شده است. این مناسک و آیین‌ها عمدتاً مقوم روابط اجتماعی هستند. یلدا یکی از رویدادهایی است که تقویت روابط اجتماعی در آن خیلی ظهور و بروز دارد. اهل فامیل جمع می‌شوند و از یکدیگر پذیرایی می‌کنند و در بلندترین شب سال، غلبه روز بر شب را جشن می‌گیرند. لذا نهاد خانواده در فرهنگ ما همواره نقشی پررنگ داشته است. از سویی رویدادهای میراثی ما هیچ‌کدام برخلاف اهداف و نیت بشردوستانه و ارزش‌های انسانی که در دنیا رایج می‌باشد، نبوده و نیست. رویدادهای فردگرایانه که در غرب وجود دارد در تاریخ ما جایی ندارد. در همین نمونه زیبای یلدا دور هم جمع می‌شویم، قصه می‌گوییم و شعر می‌خوانیم و در واقع منطبق با آن چیزی است که در دنیا تلاش می‌کنند، حفظ شود.

البته آیین‌های اصیل یلدا در میان برخی از اقشار با برخی جلوه‌های نامناسب و غیر فرهنگی ترکیب شده است. آغشته‌شدن یلدا به تجملات یکی از این مسائل است. هدف سفره یلدا نزدیک و صمیمیت است و هم چشمی باعث دورشدن از اهداف و کارکردهای آن می‌شود. چنین مواردی موجب استحاله یلدا و خالی شدن یلدا از ماهیت اصلی خود که همان دورهم بودن و ساده‌بودن است، خواهد شد. این موضوع به‌ویژه در شرایطی که مشکلات اقتصادی داریم آسیب‌های خود را بیشتر نشان می‌دهد. فراموش نکنیم مهم‌ترین پیام یلدا دوست داشتن آدم‌هاست. یلدا

حسن مرمیرانی
مدیرکل روابط عمومی وزارت میراث فرهنگی